

TÖVSIYƏLƏR

KOMİSSİYA

İctimai maraq kəsb edən qurum üzrə icbari auditi həyata keçirən auditorlar və audit firmalarının kənar keyfiyyətinin təminatı ilə bağlı 06 may 2008-ci il tarixli

KOMİSSİYA TÖVSIYƏSİ
(C(2008) 1721 sayılı sənəd əsasında)
(2008/362/EC)

Avropa (iqtisadi) Birliyi Komissiyası

Avropa Birliyinin yaradılması üzrə müqaviləyə və 211-ci maddəsinə müvafiq olaraq:

1) Qanuni audit işi üzrə zahiri keyfiyyətin təminatı audit işinin yüksək keyfiyyəti üçün zəruri hesab edilir. Bu dərc edilən maliyyə məlumatlarının etibarlı olmasını və səhmdarlar, investorlar, kreditorlar və digər maraqlı tərəflərin yaxşı müdafiə olunmasını təmin edir. Zahiri keyfiyyətin təminatı sistemi obyektiv olmalı və audit peşəsindən asılı olmamalıdır.

2) Avropa Şurasının 78/660/EEC və 83/349/EEC sayılı Direktivinə düzəliş edən və Şuranın 84/253/EEC ⁽¹⁾ sayılı Direktivini ləğv edən və illik hesablar və birləşdirilmiş hesabların hüquqi auditi üzrə Avropa Parlamenti və Avropa Şurasının 17 may 2006-cı il tarixli 2006/43/EC sayılı Direktivinin 29 və 43-cü maddələri icbari auditi həyata keçirən bütün auditorlar və audit firmaları üçün keyfiyyətin təminatı sistemləri üzrə yüksək səviyyəli kriteriyalar təyin edir. Burada Avropa İttifaqında aparılan audit işinin keyfiyyətinə təminat üzrə 15 noyabr 2000-ci il tarixli və 2001/256/EC sayılı Komissiya Təvsiyəsində əksini tapan bir sıra ideyalardan istifadə edilir: minimum tələblər ⁽²⁾.

⁽¹⁾ OJ L 157, 09.06.2006, p .87 Direktivinə Avropa Parlamenti və Avropa Şurası 2008/30/EC sayılı Direktivi ilə düzəliş edilmişdir (OJ L 81, 20.03.2008, p.53)

⁽²⁾ OJ L 91, 31.03.2001, p. 91

3) Buna Təvsiyənin ictimai maraq kəsb edən qurumun qanuni auditi ilə bağlı hissələri son beynəlxalq inkişaf və tendensiyalar tərəfindən üstələnməmişdir, müvafiq audit işləri üzrə audit peşəsi və keyfiyyətin təminatı üzrə şərhlərdən ayrı şəkildə idarə olunan zahiri keyfiyyətin təminatı sistemləri təcrübə keçən auditorlar tərəfindən icra olunmur.

4) 2006/43/EC sayılı Direktivdə yer alan kriteriyalar hələ də icbari auditi həyata keçirən auditorlar və audit şirkətləri üzrə zahiri keyfiyyətin təminatı sistemlərində müxtəlifliklər nümayiş etdirir və Üzv Dövlətlərdə təşkil olunur. Üzv Dövlətlərdə maraqlı tərəflərin icbari auditi həyata keçirən auditorlar və audit firmaları üzrə audit işinin keyfiyyətini müxtəlif şəkildə başa düşməsinə yol vermək olmaz (xüsusilə də 2006/43/EC sayılı Direktivin 34-cü maddəsinə müvafiq olaraq). 2006/43/EC sayılı Direktivi keyfiyyətə təminatın icrasına əlaqəli yanaşmanı müəyyən etmək üçün Üzv Dövlətlərin ictimai nəzarət sistemlərini dəstəkləyir.

5) Üzv Dövlətlər arasındakı əlaqələr ictimai maraq kəsb edən qurumların auditi üçün zəruri hesab edilir. Növbəti məlumatlar müvafiq qurumlarda icbari auditi həyata keçirən auditorlar və audit firmaları üzrə keyfiyyətin təminatı sistemlərinə təqdim edilməlidir. Buna görə də işlərin hazırkı vəziyyəti ilə 2001/256/EC sayılı Təvsiyədən daha çox əlaqəli olan, və Üzv Dövlətlərin yeni beynəlxalq fikirləri, o cümlədən xüsusi ehtiyaclarını nəzərə alan yeni Təvsiyənin tərtib edilməsi müvafiq hesab edilir. Buna baxmayaraq ictimai maraq kəsb etməyən qurumların icbari auditi həyata keçirən auditorlar və audit firmaları üzrə keyfiyyətin təminatı sistemləri ilə bağlı ətraflı məlumatlar təqdim etməyə ehtiyac duyulmur.

6) Təftişlər icbari auditi həyata keçirən auditorlar və audit firmalarının apardığı audit işinin keyfiyyətini artırmalı və müntəzəm və qoruyucu xüsusiyyətə malik olmalıdır. Onlar hüquqi audit işində və maliyyə bazarlarında etibar qazanmalıdır. Buna görə də hazırkı Tövsiyə qanun və qaydaların pozulması ilə bağlı xüsusi tədqiqatlar aparmağı nəzərdə tutmur.

7) Birlük daxilində aparılan audit işinin keyfiyyətini artırmaq üçün müstəqil nəzarət qurumları audit şirkətinin apardığı təftişlərdə böyük rola malikdir. Təftiş sisteminin müstəqilliyinə nəzarət edilməlidir. Təftişlərin icrası, ictimai nəzarət orqanları, peşəkar təşkilatlar və digər müvafiq qurumların , o cümlədən mütəxəssislərin rolu aşkar edilməlidir. Keyfiyyətin təminatı sisteminin maliyyələşdirilməsi ilə bağlı açıqlamalar da həmçinin zəruridir.

8) 2006/43/EC Direktivinin 43-cü maddəsində ictimai maraq kəsb edən qurum üzrə icbari auditi həyata keçirən auditorlar və audit firmaları üzrə nəzarətin hər üç ildə ən azı bir dəfə aparılması tələb edilir. İctimai nəzarət sistemi hər bir təftiş işi zamanı nəzarətlərin yerinə aparılması üçün kifayət sayda müfəttişlərin cəlb edilməsi ilə bağlı çətinliklərlə qarşılaşa bilər. Buna görə də müvafiq şərtlər üzrə müfəttiş olmayan mütəxəssislər nəzarətlərdə iştirak edə bilər.

9) Təftiş üzrə son hesabatın icbari auditi həyata keçirən auditorlar və audit firmaları tərəfindən verilməsini təmin etmək və gələcəkdə problemlərlə qarşılaşmamaq üzrə onlara kifayət qədər məlumat təqdim etmək üçün son hesabat qəbul edilməzdən əvvəl və növbəti mərhələdə müfəttişlər, həm icbari auditi həyata keçirən auditor, həm də audit qurumu arasında müvafiq əlaqə yaradılmalıdır.

10) Keyfiyyətin təminatı sisteminin zəruriliyi və Birlük daxilində müqayisəliliyi inkişaf etdirmək üçün, təftişlərin nəticələri üzrə illik hesabatı istifadə edilən resursların və keyfiyyətin təminatı sisteminin təsirliliyini təmin edən əsas məlumatlar daxil edilməlidir.

11) Yeni beynəlxalq inkişafı nəzərə alaraq, xüsusilə də təftişlərin icra olunması üçün müvafiq qurumların və mütəxəssislərin cəlb edilməsi üzrə Komissiya vəziyyəti 2011-ci ildə qiymətləndirməyi nəzərdə tutur.

Tövsiyə edilir:

Predmet

1. Hazırkı Tövsiyə 2006/43/EC sayılı Direktivin 29 və 43-cü maddələrinə müvafiq olaraq ictimai maraq kəsb edən qurum üzrə icbari auditi həyata keçirən auditorlar və audit firmaları ilə bağlı müstəqil keyfiyyətin təminatı sistemlərinin icra olunmasına rəhbərliyi nəzərdə tutur.

2. Üzv Dövlət 2006/43/EC Direktivinin 39-cu maddəsinə müvafiq olaraq ictimai maraq kəsb edən qurumları azad etmək qərarına gələn zaman, Üzv Dövlət həmçinin müvafiq ictimai maraq kəsb edən qurumları hazırkı Tövsiyə ilə bağlı qəbul edilmiş tədbirlərdən də azad etməlidir.

Terminlər

3. 2006/43/EC sayılı Direktivin 2-ci maddəsində qeyd edilən terminlər hazırkı Tövsiyəyə tətbiq edilir. Hazırkı Tövsiyənin məqsədləri üzrə həmçinin aşağıdakı terminlərdən istifadə olunur:

a) “ictimai nəzarət orqanı” dedikdə 2006/43/EC sayılı Direktivin 2 (10) maddəsinə müvafiq olaraq və Direktivin 32-ci maddəsində irəli sürülən prinsiplər əsasında ictimai nəzarət sistemini təqdim edən səlahiyyətli orqan nəzərdə tutulur;

b) “müfəttiş” dedikdə 2006/43/EC sayılı Direktivin 29 (1) maddəsinin yarımbəndinin (d) bəndində irəli sürülən tələblərə cavab verən və təftişlərin icrası həvalə edilən ictimai nəzarət orqanı və ya digər müvafiq orqan tərəfindən iş götürülən nəzarətçi nəzərdə tutulur;

- c) "təftişlər" dedikdə müfəttiş tərəfindən icra edilən icbari auditi həyata keçirən auditorlar və audit firmaları ilə əlaqədar keyfiyyətin təminatı ilə bağlı olan və 2006/43/EC sayılı Direktivin 32 (5) maddəsi üzrə tədqiqat aparılmasını nəzərdə tutmayan nəzarətlər nəzərdə tutulur;
- d) "mütəxəssis" dedikdə maliyyə bazarları, maliyyə hesabatı, audit işi və ya təftişlər üzrə müvafiq hesab edilən digər sahələrdə xüsusi təcrübəsi olan fiziki şəxs, o cümlədən icbari auditi həyata keçirən auditorlar nəzərdə tutulur.

Keyfiyyətin təminatı sisteminin müstəqilliyi

4. İctimai nəzarət orqanı ictimai maraq kəsb edən qurum üzrə icbari auditi həyata keçirən auditorlar və audit firmaları üzrə zahiri keyfiyyətin təminatı sistemi ilə bağlı məsuliyyət daşıyır. Üzv Dövlətlər mühasibatlıq və ya audit peşəsi ilə bağlı heç bir təşkilat və ya qurumu ictimai nəzarət orqanı təyin etmir.
5. İctimai maraq kəsb edən qurum üzrə icbari auditi həyata keçirən auditorlar və audit firmaları 6-cı bəndə müvafiq olaraq ictimai nəzarət orqanının təklidə və ya digər müvafiq qurumla birgə həyata keçirdiyi təftiş işinə müvafiq olmalıdır.
6. Təftiş işinin aparılması ilə bağlı tapşırıqlar üzrə səlahiyyət digər müvafiq quruma ötürülə bilər, bu şərtlə ki, həmin qurum ictimai nəzarət orqanına hesabat versin və aşağıdakı vəzifələri yerinə yetirsin:
- a) nəzarət metodikaları, o cümlədən nəzarət və digər əlavə məlumatlarla bağlı təlimatlar, hesabat metodikaları və dövrü nəzarət proqramlarının təsdiqi və ictimai nəzarət orqanı tərəfindən zəruri hesab edildiyi təqdirdə onlara düzəliş edilməsi;
- b) nəzarətlə bağlı və digər hesabatların təsdiqi və ictimai nəzarət orqanı tərəfindən zəruri hesab edildiyi təqdirdə onlara düzəliş edilməsi;
- c) hər bir təftiş işi üzrə müfəttişlərin təsdiq edilməsi və ictimai nəzarət sistemi tərəfindən zəruri hesab edildiyi təqdirdə onlara tapşırıqların verilməsi;
- d) tapşırıqların icrası həvalə edilən qurumlara tövsiyə və təlimatların verilməsi.
7. İctimai nəzarət orqanı təftiş işində iştirak etmək və təftişlə bağlı məlumatlar, audit işi ilə bağlı sənədlər və digər sənədləri əldə etmək hüququna malikdir.
8. Keyfiyyətin təminatı sistemi, o cümlədən maliyyə nəzarəti ilə bağlı bütün maliyyə tədbirləri mühasibatlıq və audit peşəsi ilə bağlı və ya audit firmasının nümayəndələri olan və ya digər şəkildə onlarla əlaqəli olan şəxs və ya təşkilatlar tərəfindən təsdiq edilə və ya ləğv edilə bilməz.
9. Keyfiyyətin təminatı sistemi üzrə vəsaitlər təftiş işi üzrə icbari auditi həyata keçirən auditorlar və audit firmaları tərəfindən ödənilərsə, onlar tərəfindən ödənilən hər hansı məbləğ və ya digər ödəniş zəruri hesab edilir və vaxtında ödənilməsi tələb olunur.

Təftiş işinin müstəqilliyi

10. İctimai nəzarət orqanı işçi heyət, o cümlədən müfəttişlər və təftiş sistemi ilə bağlı müvafiq siyasət və proseduraların normal qaydada aparılmasını təmin etməlidir.
11. İcbari auditi həyata keçirən auditor kimi təcrübə keçən, fəaliyyət göstərən və ya icbari auditi həyata keçirən auditor və ya audit firması ilə əlaqəli olan şəxsin müfəttiş kimi fəaliyyət göstərməsinə yol verilmir.
12. Hər hansı bir şəxsin icbari auditi həyata keçirən auditor və ya audit firmasının əməkdaşı və ya işçisi kimi və ya onlarla digər şəkildə əlaqəli fəaliyyətinə xitam verməsindən ən azı iki il keçmədiyi təqdirdə həmin şəxsin icbari auditi həyata keçirən auditor və ya audit firmasının təftiş ilə bağlı müfəttiş kimi fəaliyyət göstərməsinə yol verilmir.
13. Müfəttişlər bəyan edir ki, onlarla təftiş ediləcək və icbari auditi həyata keçirən auditor və ya audit firmasının maraqları arşında heç bir ziddiyyət yoxdur. Natamam və ya yanlış bəyanat

verən müfəttişlər vəzifəsindən kənarlaşdırılır və onlara proporsional qaydada cərimələr tətbiq olunur.

14. Müfəttişlərə təftiş işi ilə bağlı ödəniş ictimai nəzarət orqanı və ya təftiş işinin həvalə olunduğu qurum tərəfindən edilir. Müfəttişlər adı çəkilən icbari auditi həyata keçirən auditor və ya audit firması və onlarla əlaqədar şəxslər tərəfindən edilən heç bir ödənişi qəbul etməməlidir.

15. İctimai nəzarət orqanı təftiş işi üzrə xüsusi iş təcrübəsinin olmasını zəruri hesab etdikdə müfəttişlərə mütəxəssislər tərəfindən dəstək göstərilməlidir. Müvafiq mütəxəssislər müfəttişin birbaşa nəzarəti altında və 10,12,14-cü bəndlərinə istinad edən tələblərə müvafiq şəkildə fəaliyyət göstərir.

Təftiş işinin həyata keçirilməsi üzrə metodoloji rəhbərlik

16. Üzv Dövlətdə yerində təftiş işini həyata keçirən müfəttişlərin sayı müvəqqəti olaraq azlıq təşkil edirsə, ictimai nəzarət orqanı yerində təftiş işini həyata keçirmək üçün mütəxəssislər təyin etmək hüququna malikdir, bu şərtlə ki, həmin mütəxəssislər 2006/43/EC sayılı Direktivin 29(1) Maddəsinin birinci yarımbəndinin (d) bəndində irəli sürülən tələblərə cavab versin, ictimai nəzarət orqanına tam şəkildə hesabat versin və müfəttişlər həmin icbari auditi həyata keçirən auditor və ya audit firması ilə bağlı ən azı altı ayda bir dəfə yerində təftiş işi aparsın.

17. Təftiş işi aşağıdakıları əhatə edir:

- a) audit firmasının daxili keyfiyyətə nəzarət sistemi üzrə layihəsinin qiymətləndirilməsi;
- b) daxili keyfiyyətə nəzarət sisteminin təsirliliyini yoxlamaq üçün ictimai maraq kəsb edən müəssisələr üzrə proseduraların yoxlanılması və audit sənədlərinə nəzarətin tam şəkildə həyata keçirilməsi ;
- c) (a) və (b) bəndləri üzrə təftiş məlumatlarına əsasında, 2006/43/EC sayılı Direktivin 40-cı maddəsinə müvafiq olaraq icbari auditi həyata keçirən auditor və ya audit firmasının şəffaflığa dair ən son illik hesabatın məzmununun qiymətləndirilməsi;

18. İcbari auditi həyata keçirən auditor və ya audit firması üzrə aşağıdakı daxili nəzarət strategiya və proseduraları nəzərdən keçirilməlidir:

- a) icbari auditi həyata keçirən auditor və ya audit firmasının tətbiq edilən audit və keyfiyyətin təminatı standartları, etik və müstəqil, o cümlədən 2006/43/EC sayılı Direktivin 4-cü fəslə və 42-ci maddəsi ilə əlaqəli olan tələblər, həmçinin Üzv Dövlətin zəruri hesab etdiyi qanun, qayda və idarəçiliklə bağlı müddəalarla uyğunluğu;
- b) istifadə edilən resursların kəmiyyəti və keyfiyyəti, o cümlədən 2006/43/EC sayılı Direktivin 13-cü maddəsində irəli sürülən təhsillə bağlı tələblərə uyğunluq;
- c) 2006/43/EC sayılı Direktivin audit işi üzrə ödənişlərlə bağlı 25-ci maddəsində irəli sürülən tələblərə uyğunluq;

19. Uyğunluğun yoxlanılması məqsədi üçün, icbari auditin natamam şəkildə həyata keçirilməsi riskinin təhlil edilməsi ilə bağlı audit işi ilə əlaqədar sənədlərin əsas hissəsi təyin edilməlidir.

Təftiş işi ilə bağlı xərclər

20. Təvsiyələrin əsaslandığı təftiş işi ilə bağlı məlumatlar və nəticələr, o cümlədən şəffaflıq üzrə hesabatla bağlı məlumat və nəticələr, təftiş işi ilə bağlı hesabat yekunlaşdırılmazdan əvvəl icbari auditi həyata keçirən auditor və ya audit firması ilə əlaqələndirilməli və müzakirə olunmalıdır. Təftiş edilən və icbari auditi həyata keçirən auditor və ya audit firmasına təftişlə bağlı hesabatın təqdim edilməsindən 12 saat artıq olmamaq şərtlə audit firmasının daxili keyfiyyətə nəzarət sistemi üzrə təvsiyələrlə bağlı fəaliyyət göstərməsi ilə vaxt verilir. Təftiş edilən və icbari auditi həyata keçirən auditor və ya audit firması təvsiyələrə müvafiq əlaqələr etmədiyi təqdirdə, ictimai nəzarət orqanı daxili keyfiyyətə nəzarət sistemində əsas qüsurları aşkar edir.

21. İctimai nəzarət sistemi Üzv Dövlətin nəzərdə tutduğu hüquqi prosesə müvafiq olaraq icbari auditi həyata keçirən auditor və ya audit firması ilə əlaqədar cəza tədbirlər görə və cərimələr təyin edə bilər.

22. İctimai nəzarət orqanı icbari auditin həyata keçirilməsi ilə bağlı olaraq icbari auditi həyata keçirən auditor və ya audit firması ilə əlaqədar son cəza tədbirləri və təyin edilmiş cərimələr barədə vaxtında və müvafiq qaydada ictimaiyyətə məlumat verməlidir. Bununla icbari auditi həyata keçirən auditor və ya audit firmasına müvafiq tədbirlər və cərimələrin təyin edilməsinə təkan verən əsas nöqsanlar barədə məlumat verilir.

23. Təftiş zamanı 2006/43/EC sayılı Direktivin 40-cı maddəsinə müvafiq olaraq icbari auditi həyata keçirən auditor və ya audit firması tərəfindən dərc edilən şəffaflığa dair hesabatda ictimai nəzarət orqanının zəruri hesab etdiyi audit firmasının daxili keyfiyyətə nəzarət sistemi ilə bağlı məlumatlar aşkarlandıqda, şəffaflığa dair hesabatda dərhal düzəliş edilməlidir.

Keyfiyyətin təminatı sisteminin nəticələrinin şəffaflığı

24. İctimai nəzarət orqanları keyfiyyətin təminatı sisteminin nəticələri ilə bağlı illik hesabat verir. Bu hesabatda verilən tövsiyələr, tövsiyələrlə bağlı əlavələr, görülən cəza tədbirləri və təyin edilən cərimələr daxildir. Həmçinin bu hesabatda kəmiyyətlə bağlı məlumatlar və maliyyə resursları, işçi heyəti, keyfiyyətin təminatı sisteminin effektivliyi ilə bağlı məlumatlar daxildir.

Digər

25. Üzv Dövlətlər 06 may 2009-cu il tarixli Tövsiyə əsasında görülən tədbirlərlə bağlı Komissiyaya məlumat verməlidir.

Ünvanlanan şəxslər

26. Hazırkı Tövsiyə Üzv Dövlətlərə ünvanlanır.

06 may 2008-ci il tarixində Brüssel şəhərində tərtib edilmişdir.

Komissiyanın adından
Charlie McCreevy
Komissiya üzvü
